

בבית הדין האזורי לעבודה**בבאר שבע**

מריה חוסה גונזלס סלסר ד. גואטמלה 217111947
 באמצעות ב"כ עו"ד מיכל תגיר ו/או עו"ד אלעד כהנא ו/או
 עו"ד ח'אלד דוח'י מעמותת קו לעובד

וכן באמצעות ב"כ עו"ד עירית אולמן מהקליניקה
 לזכויות עובדים בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן
 אוניברסיטת תל-אביב

שכתובתן לצורך המצאת כתבי בי-דין :
 רח' נחלת בנימין 75 ת.ד. 2319, ת"א 61022
 טל' 054-5600536 פקס' 03-5251215
 דואל : Michal.tadjer@kavlaoved.org.il

התובעת

- נ ג ד -

1. מפעלי רמת נגב בע"מ ח.פ. 510181217
 ד"נ חלוצה 8551500 טל – 08-6557919 פקס 08-6557492

2. משתלת שורשים בע"מ ח.פ. 511102493
 ד"נ נגב עין הבשור 85405
 טלפון : 08-9982675 ; פקס : 08-9965077

הנתבעות**כתב תביעה**

מהות התביעה: השבת ניכויי שכר אסורים, פיצוי על תיווך עבודה אסור, פיצוי על העסקה פוגענית העולה כדי עושק, פיצוי על הפרת חוקי מגן, פיצוי על עשיית עושר, פיצוי עונשי על הפרות חוק והונאה.

סכום התביעה: 107,320 ש"ח

א. מבוא

1. תביעה זו עניינה בסעדים להם זכאית התובעת – אחת מקבוצה של שבעה סטודנטים שהגיעו לישראל על מנת ללמוד ומצאו עצמם מועסקים בתנאים מחפירים כעובדי כפיים בענף החקלאות – מאת חברת מפעלי רמת נגב, המתמיירת להפעיל במסגרתה תוכנית לימודים בחקלאות והביאה את התובעת לישראל בתרמית תוך שבפועל תיווכה בעבודתה בניגוד לדין תוך גריפת רווחים מניצולה (להלן: **הנתבעת**, או **נתבעת 1**), ומאת משתלת שורשים (להלן: **נתבעת 2**), שהעסיקה אותה תוך הפרת זכויות המגן בעבודה ותוך שהיא מנכה משכרו סכומי עתק בניגוד לדין ומעבירה אותם לכיסה של נתבעת 1.

2. העובדות העומדות בבסיס תביעותיהם של הסטודנטים נגד הנתבעות, הן בקיצור רב כדלקמן –

חברה מסחרית (הנתבעת 1), הנשלטת על ידי המועצה האזורית רמת נגב ומייצגת אינטרסים של ציבור החקלאים הפועלים בתחומי המועצה, משווקת לסטודנטים הלומדים חקלאות במסגרות אקדמיות בחו"ל, "תכנית לימודית" בת 11 חודשים בישראל, המוצגת כתכנית "אקדמית" המשלבת "לימודים עיוניים" עם "לימודים מעשיים" בתחום החקלאות (להלן: **התוכנית או תוכנית המשתלמים**);

בעבור השתתפותם ב"תכנית הלימודית" נגבה מהסטודנטים "שכר לימוד" בגובה 9,750 ש"ח, המנוכה משכרם, ובנוסף מנוכה משכר הסטודנטים עלות מופקעת בגין כרטיסי הטיסה בחזרה לארץ מוצאם ובהיעדר שליטה שלהם על מחיר הכרטיס, ומשכרם מנוכה סך של 4,800 ש"ח, וזאת למרות רצונם לרכוש כרטיסים אלה בעצמם;

הסטודנטים הזרים מבינים תוך זמן לא רב כי אין מדובר בתכנית לימודית אלא במערך הונאה מתוכנן היטב שהוקם על מנת לספק עובדי חקלאות מן המניין, מעבר למכסות העובדים הזרים המותרות, למשקים חקלאיים בישראל;

החברה המסחרית – אשר מציגה עצמה בארץ המוצא כמוסד לימודי-אקדמי, בעוד שאין היא אלא חברת כוח אדם זר – גורפת רבבות שקלים מגביית "שכר לימוד" מהסטודנטים ומתשלומים נוספים הנגבים מהחקלאים, שאינם אלא דמי תיווך (שגבייתם גם אסורה לפי חוק);

החקלאים, עבור הצורך ב"ידיים עובדות", מקבלים עובדי כפיים זולים מעבר למכסה המותרת להעסקת עובדים זרים;

ואילו הסטודנטים הזרים, רק הם אינם מרוויחים דבר. הסטודנטים נופלים קורבן להונאה זו, וחוזרים בתום "שנת הלימודים" למדינות מוצאם לאחר פרק זמן מבוזבז בן כשנה, שבמהלכו שימשו כעובדי כפיים המועסקים במלאכות קשות פיסית, מונוטוניות ובלתי מלמדות בעליל, תוך שחירותם נשללת מהם והם זוכים ליחס משפיל מהנתבעות ולניכויים מופלגים ובלתי חוקיים משכרם, ניכויים המשולשלים לכיסה של הנתבעת 1, שאף במקביל מרוויחה מהספקתם של הסטודנטים בלא כל שליטה שלהם, למשקים, ומגלגלת על גבם סכומים נוספים המשולשלים אליהם מכיס החקלאים המשועים לידיים עובדות.

3. ברקע הדברים עומדת מדיניות הממשלה בשנים האחרונות לצמצם את מספר העובדים הזרים המועסקים בענף החקלאות ולהגביל את גובה דמי התיווך הנגבים מהם. על מנת לעקוף את המגבלות על מספר מהגרי העבודה המוזמנים לעבוד בישראל הפכה הנתבעת 1 למעסיקה בפועל או למצער, לחברת כוח אדם, הפועלת שלא כדין ובלא היתר להבאת עובדי חקלאות זרים, על ידי הונאת סטודנטים זרים, כאילו בפניהם תכנית לימודית אקדמית מעשית המשתלבת בלימודיהם האקדמיים בחו"ל ומקנה זכאות לתעודת מאוניברסיטה ישראלית, היא אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

4. כפי שיתואר להלן, המסגרת של העסקת התובעת וחבריה לתוכנית בכללותה מגיעה לכדי העסקה פוגענית שמאפייניה עולים כדי עבודת כפייה (כמשמעותה לפי סעיף 376 לחוק העונשין תשל"ז-1977, להלן: **חוק העונשין**) ולמצער כדי עושק (כמשמעותו לפי סעיף 431

לחוק העונשין). היא נעשית בניגוד מוחלט ליתר הדינים, החלים על תיווך בין-ארצי לעבודה ועל העסקתם של מהגרי עבודה בישראל בהם חוק עובדים זרים, תשנ"א-1991 (להלן: **חוק עובדים זרים**), חוק שירות התעסוקה, תשי"ט-1959 (להלן: **חוק שירות התעסוקה**) וחוק העסקת עובדים בידי קבלני כוח אדם, תשנ"ו-1996 (להלן: **חוק קבלני כוח אדם**). חומרתם היתרה של הדברים מצדיקה, אפוא, בנוסף לכל הסעדים הנתבעים, פסיקתו של פיצוי עונשי לתובעת ולחבריה המגישים תביעותיהם במקביל, והכל כפי שיפורט להלן.

5. מאחר שתקופת שהייתה של התובעת בישראל צפויה בימים אלה להסתיים, בסמוך להגשת תוגש בקשה לגביית עדות מוקדמת. הנתבעת 1 מחזיקה בידה את מלוא המידע (וסכום כסף נכבד) אודות תאריך היציאה של התובעת מישראל, אולם בעל פה נאמר לה כי יהיה הדבר ביום 25 באוקטובר 2020 או 27 באוקטובר 2020. נדמה שלא במקרה מחזיקה הנתבעת במלוא המידע ובכרטיסי הטיסה של התובעת וחבריה, על מנת למנוע מהם בחירה חופשית ונגישות לערכאות. נוכח כך, יחד עם תביעה זו מוגש גם תצהיר עדות ראשית מטעם התובעת ותחת הנחה כי התובעת תצא מישראל עד ליום 27.10.2020.

תצהירה של התובעת מצורף **כנספח א'**

ב. הצדדים

6. התובעת, גב' **מריה חוסה גונזלס סלסר**, (להלן: **הנתבעת**) היא אזרחית גואטמלה, בת 28.

7. התובעת היא סטודנטית לקראת סיום לימודיה לתואר אקדמי בחקלאות והנדסה באוניברסיטה בגואטמלה סיטי, והיא מסיימת בימים אלה את השתתפותה בתוכנית המשתלמים, אשר הוצגה לה כתוכנית לימודית מתקדמת בחקלאות אשר תעשיר את השכלתה האקדמית ותחשוף אותה לחקלאות מתקדמת וטכנולוגית בישראל, הן באמצעות יום לימודים, הן במסגרת "פרקטיקה" מעשית עבורה תקבל תשלום. התובעת הגיעה לישראל ב-20 בנובמבר 2019 באשרת "סטודנט", וגילתה עד מהרה לתדהמתה, כי "הלימודים התיאורטיים" אינם אלא כסות מביכה, ברמה בינונית ומטה, לתיווך עבודה אסור שנעשה על גבה ולהעסקתה בעבודת כפיים בה מועסקים במקביל אליה עובדות זרות מתאילנד וממדינות נוספות, ושאינן דבר בתוכנית זולת ניסיון להתעשר על גבה משכר לימוד ולנצלה ככוח עבודה זול, כבול, וחסר ברירה. הכל, כמפורט בהרחבה בתצהירה.

דף הצגת התוכנית למועמדים לשנה"ל 2019-2020 מצורף **כנספח ב'**

8. הנתבעת 1, מפעלי רמת הנגב בע"מ (להלן – **רמת הנגב או הנתבעת**), מפעילה תכנית "משתלמים" כחלק מיחידה פנימית בתוכה, יחידת מחקר ופיתוח. במסגרת זו מגיעים באמצעות הנתבעת מאות סטודנטים זרים ממדינות מתפתחות בשנה (בין 510 ל-550 בשנים החולפות). אלא שהנתבעת אינה מסגרת לימודית, ואינה בעלת יכולת להיות כזו. למעשה, הנתבעת היא חברה עירונית בבעלות המועצה האזורית רמת נגב. החברה "מהווה יחידה עסקית לכל דבר ועניין ופועלת למטרות רווח". תפקידה המרכזי של החברה, על-פי הצהרתה שלה, הנה קידום והרחבת הפעילות הכלכלית באזור רמת הנגב. החברה לפיתוח רמת הנגב אינה מקיימת כל פעילות לימודית או אקדמית, זולת תכנית ה"השתלמות" בחקלאות. יצוין

אף, כי בטרם החלה הנתבעת לייבא עובדים זרים בכסות של סטודנטים, הובהר מהי מטרתה האמיתית של תוכנית זו:

9. ביום 2.5.2013, עת החלה הנתבעת בתוכנית זו, נתקיימה ישיבת המועצה האזורית שדות נגב. כך אמר בישיבה זו מר אלי מוגרבי, יו"ר הוועדה החקלאית במועצה (ועדה שתפקידה בין היתר לקדם אינטרסים של חקלאים באזור הנגב):

אלי מוגרבי : שבוע הבא קבוצה של מו"פ "רמת נגב" נוסעים לוייטנאם לראות את הסטודנטים שאמורים להגיע לארץ. התכנית של משרד החקלאות להביא לכאן כ 1,611 משתלמים. בספטמבר הם יגיעו לארץ. משרד החקלאות מבקש מכל המשקים שיש להם עובדים זרים לצרף להם את המשתלמים, כשמדובר על מינימום 3 משתלמים במשק עם מגורים. הסטודנטים ילמדו במו"פ שלנו יום בשבוע וב 5 ימים בשבוע יעבדו. **משרד החוץ מבין את הרגישות בעניין וחשוב להם שנקרא להם סטודנטים ומשתלמים ולא עובדים זרים**"

פרוטוקול הישיבה מיום 2.5.2013 מצורף ויסומן נספח ג'

10. ביום 2.6.2014, במועד קרוב לתחילתה של אותה תוכנית שהפעילה הנתבעת, נתקיימה פגישה של מועצת רמת נגב, בנושא המשתלמים בחקלאות באותה כשנה קודם לכן. אם נותר ספק כלשהו מהי מטרת "תוכנית הלימודים", והיותה למעשה תיווך כוח עבודה זר על רקע המצוקה במכסות העובדים הזרים בענף, הרי שפגישה זו מסירה כל ערפל:

"1. פרויקט סטודנטים קם **כתוצאה של המשבר בעובדים זרים** שנוצר לפני מספר שנים.

...

1. הפרויקט הינו בבעלות החברה הכלכלית זה **עסק רווחי של המועצה ואין לכם שום אפשרות להנחות אותי כמה להביא וכמה לחלק**" (ההדגשות הוספו).

סיכום פגישת מועצת רמת הנגב מיום 2.6.2014 מצורף ומסומן נספח ד'

11. מהדברים הללו עולה בבירור כוונת הנתבעת, וכוונת המשקים והרשויות שסביבה, להטעות מראש את הסטודנטים, להסתיר מהם כי מטרת הגעתם היא רק "סיוע... לחקלאים" ולתת להם הרגשה כוזבת של "סטודנטים ומשתלמים ולא עובדים זרים", לאור ה"רגישות בעניין". עוד עולה ברור מדברים אלה כי פרויקט זה אינו לימודים, כי הוא פרויקט למטרת רווח, וכי הסטודנטים נתפסים ככוח עבודה שלמועצה הכוח "להביא", ו"לחלק" – מונחים הלוקוחים ישירות מעולם מכסות לעובדים זרים. משמעות הדבר תובא בפרק המשפטי להלן.

12. **הנתבעת 2, משתלת שורשים בע"מ**, היא ככל הנראה חברה מסחרית חקלאית העוסקת בפיתוח ושיווק של שתילי ירקות ותבלינים במושב עין הבשור. הנתבעת 2 מחזיקה, נכון לשנת 2020, ב-23 מכסות להעסקת עובדים זרים בענף החקלאות. יצוין כי הנתבעת 2 הגישה השגה על ההקצאה שקיבלה לשנת 2020, וביקשה להגדיל מכסתה על רקע הצורך בידיים עובדות, אולם השגתה זו נדחתה בידי רשות האוכלוסין וההגירה.

רשימת המכסות לכל מעסיק בענף החקלאות מפורסמת באתר רשות האוכלוסין וההגירה בקישור:

https://www.gov.il/BlobFolder/policy/working_permits_qouta_agriculture_2020/he/agriculture_workers_qouta_2020.pdf

הקובץ עם רשימת ההשגות שנדחו מפורסם באתר משרד החקלאות בקישור:

https://www.moag.gov.il/yhidotmisrad/technun_calcali/Documents/hasaga_2020.pdf

ג. העובדות הצריכות לעניין - תכנית ה"לימודים" השקרית שמפעילה הנתבעת

13. כאמור, התובעת הגיעה לישראל במסגרת תכנית ללימודי חקלאות מטעם הנתבעת, אשר ממידע שפירסמה אף עלה, שמדובר בתוכנית שהינה בשיתוף פעולה עם אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
14. התובעת שמעה לראשונה על התוכנית בעקבות דף מידע פרסומי שנשלח למייל שלה על ידי האוניברסיטה בגוואטמלה. דף המידע הזמין סטודנטים לחקלאות להגיש מועמדות לתוכנית לימודים אקדמית יוקרתית במסגרתה יטוּסו הסטודנטים הנבחרים לשנת לימודים אקדמיים בישראל המשלבת עבודה מעשית בחזית הטכנולוגיה החקלאית המתקדמת ביותר.
15. הנתבעת מציגה את התוכנית בפני המועמדים כך (נספח ב'):

Our main goal is to provide advanced agricultural knowledge and practical training that can be applied by the trainees and will assist them to improve farms and yield outcomes.

We believe that by using this knowledge and experience and by the exposure to Israeli ideas and methods, the trainees can create a new future: For themselves, for their families and for their Countries.

16. לאחר שהגישה את מועמדותה, השתתפה התובעת בכנס הסברה ומיון לתוכנית שנערך באוניברסיטה. אל הכנס הגיע מר אלון מלכיאור, מנהל התוכנית מישראל, וכן השתתפו בו דיקאן הפקולטה לחקלאות, נציגות משגרירות ישראל בגוואטמלה ומרצים בכירים.
17. במסגרת הכנס הציג מר מלכיאור את התוכנית – "מרכז בינלאומי למשתלמים", הקרין מצגת ובה תמונות שמציגות את הטכנולוגיה המתקדמת של החקלאות בנגב והבטיח למי שיבחר לתוכנית שמדובר בתוכנית לימודים ברמה אקדמית המשלבת עבודה מעשית כאמור.
18. כמו כן נערכו באותו היום "ראיונות קבלה" באנגלית לסטודנטים (בדיעבד הבינה התובעת, שממילא כל מי שביקש/ה להשתתף בתוכנית "התקבל/ה" אליה).
19. ואם בכל אלה לא די על מנת להוליד שולל את התובעת ושכמותה, מספר ימים לפני הגעתם של הסטודנטים, לרבות התובעת, לישראל נערך באוניברסיטה טקס חגיגי. בטקס הרשמי והמכובד,

השתתפו הדיקאן, נציגי השגרירות ומר מלכיאור, והוזמנו אליו הסטודנטים לרבות התובעת. הסטודנטים הגיעו בחליפות ושמעו מפי הנואמים שהם נבחרו מתוך 100 סטודנטים על מנת להשתתף בתוכנית היוקרתית ולהביא את חזית הטכנולוגיה הישראלית לגוואטמלה.

תמונה רשמית מתוך הטקס האמור :

20. הפער בין השקרים ש"נמכרו" לתובעת לבין מציאות חייה בישראל גדול ביותר, בלשון המעטה.

21. עם הגעתה לישראל, התובעת גילתה עד מהרה את ההונאה בבסיס התוכנית, והבינה יפה כי תכלית הגעתה אינה מה שנחזתה להיות. אולם אז כבר הייתה בישראל, בסביבה זרה, ובמצב של אין ברירה שהחריף את פרצה מגיפת הקורונה. כך, בשפתה, נאמר בתצהירה:

"כגודל הציפייה שלי מהתוכנית כך היתה האכזבה מהמציאות בישראל. [...] כשהגענו למקום המגורים, מנהל העבודה פתח דלת של חדר ואמר לנו ששם אנחנו נישן. אני ממש נבהלתי. הוא הראה לנו חדר קטן שכבר לנה בו סטונדטית אחד מהונדורס, ובו רק מיטות רעועות ולכלוך נוראי. הביאו לנו מצעים מלוכלכים (וסט מצעים אחד חדש שחילקנו בינו). בחדרים אין מזון ובקיץ החום כבד מנשוא. אחר כך המנהל הראה לנו את המטבח של העובדים התאילנדים ואמר לנו ששם אנחנו אמורות לבשל, הסביר איפה מכונת הכביסה והלך. הריח של הלכלוך היה נורא. על הדיור הגרוע הזה ניכר לי מאות שקלים מהשכר.

לא ידענו מה השעה, לא ידענו איפה אנחנו נמצאות והרגשתי שזרקו אותנו שם. לא היה לנו אוכל ולא היה לנו שום כלים או מקום ראוי לאכול, אז אכלנו רק קצת שאריות שהבאנו במזוודה. אחרי שעות ארוכות השגתי את הסיסמא לרשת האינטרנט והצלחתי להפעיל את הטלפון הנייד ולדעת מה השעה. בלילה התקשרתי למשפחתי בבכי. הייתי מפוחדת ורעבה. אמרתי שאני רוצה לחזור כי זה לא מה שהבטיחו לנו, ואפילו רחוק מאוד מכך. למחרת מצאנו במקרה ארגו עם כמה כלי מטבח ומישהו לקח אותנו להחליף כסף ולקנות כמה מצרכים בסיסיים."

22. בפועל, ה"פרקטיקום בשכר" שכוללת תכנית הלימודים מטעם הנתבעת הוא למעשה החלק הארי והמרכזי של תכנית "הלימודים" לשמה באה התובעת לישראל, ואינו אלא כסות להעבדתה בעבודת כפיים שחורה נטולת כל רובד לימודי מינימלי, בלא כל קשר למטרת הגעתה, בתנאי מגורים פוגעניים ומחפירים (על התנאים בהם הועסק התובעת נעמוד בהרחבה בהמשך), שעה שהנתבעת אינה מטרידה עצמה בשאלת רצונה או הסכמתה לעבוד בעבודה שעיקרה סידור שתילים, עבודה זהה לזו שמבצעות מהגרות העבודה מתאילנד ומהרשות הפלשתינית שאינן מובאות לכאן על מנת ללמוד במקום וכן סטודנטיות ממדינות נוספות.

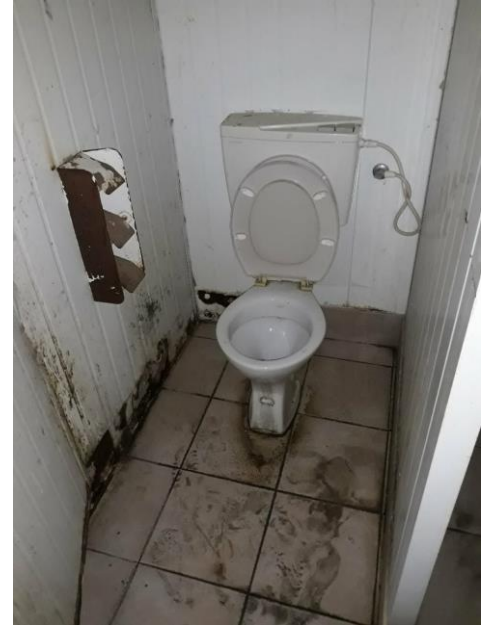
23. התובעת נדרשת לעבוד 7 ימים בשבוע, 11 שעות נטו ביום, כאשר היא משוחררת בימי חמישי לצורך הלימודים, אם מתקיימים. בניגוד למה שהוצג לתובעת, לא היה כל ממד לימודי באותה עבודה אשר נתבקשה לבצע, בשכר נמוך ותוך שחלק מזכויותיה מופרות. וכך תיארה התובעת את העבודה שנכפתה לבצע בתצהירה:

יומיים אחרי שהגענו לקחו אותנו לעבודה. סטודנטית ממינאמר הראתה לנו מה עלינו לעשות. העבודה היא הרכבה של שני שתילים של ירקות כדי ליצור צמח שלישי. אנחנו יושבות על יד שולחן גבוה במשך 11 שעות ביום (לפעמים שעה-שעתיים פחות), חמישה או שישה ימים בשבוע ועושות את אותה העבודה. זה קשה ומתיש [...].

לא למדתי שום דבר מהעבודה, ואין בה שום טכנולוגיה מיוחדת. ממילא איש לא ניסה להכניס לנו תוכן לעבודה. כשמנהל העבודה שלנו גילה שאנחנו סטודנטיות, הוא התנצל ואמר שלא ידע וחשב שאנחנו עובדות כמו העובדים התאילנדים. פעם אחת ביקשנו מהבעלים של המשתלה קצת זרעים לטובת מטלה שקיבלנו בלימודים והוא ענה לנו – "אתן באתן לפה לעבוד!".

24. אם לא די בכך, שוכנה התובעת בתנאי מגורים מחפירים, תוך שמשכרה הזעום ורוויי הניכויים, נוכו ניכויים מקסימליים על מגורים בסך 286 ש"ח לחודש וכן ניכוי בגין הוצאות שוטפות שלא סתם נקראו בתלוש השכר "נלוות תיאלנדים", בסך 309 ש"ח לחודש, שכלל לא עמדו בתנאי התקנות והחוק.

תמונות של מגורי התובעת, השירותים והמקלחות במקום:

25. כאמור, רמת הלימודים בתוכנית הייתה נמוכה ביותר ולמעשה התובעת לא רכשה באמצעותה שום כלים או מיומנויות חדשות. כמו כן, כיתת הלימוד ותנאי הלימודים היו ירודים ביותר ולא איפשרו למידה משמעותית. נדגיש שתמונת הטקס (נספח ה') מול תמונות המגורים ממחישה ויזואלית, את גודל הפער בין המובטח, למצוי.

26. זאת ועוד. נוכח התפרצות מגפת הקורונה בחודש מרץ 2020, בשמונה מתוך אחד עשר החודשים של התוכנית ה"לימודים" היו מקוונים בלבד, ימי הלימודים התקצרו משמעותית ולא פעם התבטלו. כך רמת הלימודים נפגעה עוד יותר. ואולם, חרף בקשותיה של התובעת ושל סטודנטים נוספים להפחתה בשכר הלימוד נוכח השינוי המהותי באופי הלימודים כאמור, "שכר הלימוד" המופקע לא הופחת.

27. כאמור בתצהירה וכעולה מדף המידע (שצורפו כנספחים א-ב לכתב התביעה, בהתאמה), תמורת ההשתתפות בתכנית זו, שאורכה פחות משנה, נוכח משכרה הזעום של התובעת סך של 9,750 ש"ח, בשישה תשלומים, ותוך הפרה רבתי של הוראות חוק הגנת השכר, כאשר כל הניכויים ביחד הגיעו בחודשים מסוימים, לפי שניים מהניכוי המקסימלי המותר בדין, ולמעשה, לכמחצית מהשכר החודשי.

תלושי השכר של התובעת מצורפים כנספח ה'

28. נוסף על כך, הנתבעת גבתה מהתובעת 4,800 ש"ח בתמורה לכרטיס טיסה בחזרה לארצה, בשלושה ניכויים לא מותרים מהשכר החודשי. פניית התובעת וחבריה בבקשה לרכוש בעצמה כרטיסי טיסה בהתאם למחירי השוק, נענתה בשלילה. עוד יצוין, על מנת לסבר את האוזן, כי אחד הסטודנטים מגואטמלה אשר היה מעוניין לשוב לארצו בהקדם וסירב להמשיך ולהיות מוחזק

במלתעות הנתבעת על מנת שתחייבו לעבוד ולהמתין לשיבה לארצו, רכש כרטיס טיסה חזור בעצמו ב-800 דולר, כמחצית מהסכום שנוכה בידי הנתבעת, ושב ביום 13.10.2020, עת הנתבעת מסרבת להשיב לו, עד לכתיבת שורות אלה, את הסכום שניכטה שלא כדין משכרו בניגוד לרצונו.

התכתבות עם מנהל התוכנית שמפעילה הנתבעת בסוגיה זו מצורפת **כנספח ו'**

29. כבר מראשית השתתפותה בתוכנית פנתה התובעת למנהלי התוכנית על מנת לדרוש שיעמדו בהבטחותיהם, וכך היא מתארת זאת בתצהירה:

"מהחודשים הראשונים, כתבתי גם לשגרירות ולאוניברסיטה שוב ושוב את האמת על התוכנית ושזה לא מה שהובטח לנו ושמנצלים אותנו. פנינו לאלון מנהל התוכנית ושאלנו למה אלה תנאי המגורים שלנו ואיך זה יכול להיות והוא ענה לנו: "זו הקארמה שלכן". אז הבנתי שאלון לא יתמוך בנו ולא אכפת לו מאיתנו."

30. **לסיכום – אלה ההבטחות הכוזבות שמסרו מנהלי התוכנית לתובעת טרם הגעתה אל מול המציאות העגומה שבה היא חיה בפועל:**

30.1. הובטח לתובעת שמטרת הגעתה לישראל היא לימודית-אקדמית ⇔ מטרת הגעתה היא לשמש כוח עבודה חקלאי זול וזמין.

30.2. הובטח לתובעת שהיא תעבוד ותקבל הכשרה על טכנולוגיה מתקדמת ⇔ התובעת ביצעה עבודות כפיים שחורות שלא דרשו כל מיומנות או הכשרה ולא נחשפה ולו פעם אחת לטכנולוגיה חקלאית כלשהי.

30.3. הובטח לתובעת שהיא תהנה ממגורים הולמים שעלותם כלולה בשכר הלימוד ⇔ התובעת חיה בתנאים מחפירים אותם מימנה בעל כורחה באמצעות ניכויי שכר אסורים (כפי שיפורט להלן).

30.4. הובטח לתובעת שהיא תלמד לימודים ברמה אקדמית ⇔ התובעת למדה לימודים חלקיים ברמה נמוכה ביותר, שלא חידשו לה דבר ובתנאי לימוד ירודים ביותר.

ד. הפרק המשפטי

1.ד. על משמעה דה-פקטו של התוכנית כתיווך עבודה אסור

31. הנתבעת, אשר הציגה עצמה בפני התובעת כמוסד לימודי "מרכז בינלאומי למשתלמים", שימשה בפועל כמתווכת עבודתה של התובעת לנתבעת 2, ונשאה רווחים על גבי עבודת הכפיים שלה, ושל יתר הסטודנטים בתוכנית. הנתבעת פועלת כלשכה פרטית/חברת כוח אדם בתחום החקלאות, שכן הנתבעת מביאה עובדים כגון התובעת לישראל, מניידת אותם ממשק למשק על-פי צרכי כוח האדם של כל משק, ואף משמשת צינור להעברת שכרם של העובדים ממשקים אלה (בלא כל שקיפות על הרווחים שהיא גורפת כתוצאה מכך). את זאת עושה הנתבעת ללא שיש בידה רישיון לפעול כקבלן כוח אדם או היתר מיוחד לתיווך בין-ארצי על-פי סעיפים 63 ו-65(א)(1) לחוק שירות

התעסוקה. בכך, שוב, מתיימרת הנתבעת לחמוק מהמערך הרגולטורי, החל על פעילותן של חברות כוח אדם, ובפרט כאלו העוסקות בתיווך בין-ארצי.

32. להשלמת התמונה יצוין עוד, כי בעוד שלתובעת ולחבריה מרכז ההשתלמות של הנתבעת מציג עצמו כתכנית לימודית, הרי שכלפי צדדים שלישיים – בראשם, החקלאים/מעסיקים בנגב כדוגמת הנתבעת 2 – מוצגת תמונה שונה בתכלית, המדגישה את תפקידם של ה"משתלמים" כתוספת כוח אדם למכסות העובדים הזרים אשר מצויים תמיד, לטענת החקלאים, בחסך.

33. ואילו הנתבעת 2, מעסיקה את התובעת כעובדת זרה ולא כסטודנטית, כאשר כלל לא ברור אם היא מילאה את תנאי ההיתר להעסקת עובדים זרים, כנדרש בדין (ר' ס' 1 יג לחוק עובדים זרים וכן ס' 12א.ב) לחוק הכניסה לישראל), ותוך שהיא מתיימרת לחמוק ממערך החובות החל על מעסיקהם של עובדים זרים בכל הקשור להעסקת ה"משתלמים".

34. להלן נעמוד על הדברים ביתר פירוט.

הנתבעת 2 משמשת מעסיקה של התובעת בניגוד לדין:

35. בהתאם להוראות חוק עובדים זרים, לשם העסקת "עובד זר" נדרש היתר כאמור בסעיף 1 יג לחוק עובדים זרים, וקבלתו מותנית בתנאים שונים (סעיף 1 לחוק עובדים זרים). ככל שידיעתה של התובעת מגעת, הנתבעת 2 אינה מחזיקה בהיתר להעסיקה כעובדת זרה. בכך מתיימרת הנתבעת 2 בעידודה ותמיכתה של הנתבעת 1, לפטור עצמה משלל החובות הרגולטוריות החלות על מעסיקהם בהיתר של עובדים זרים.

36. כידוע, ההיתר להעסקת עובדים זרים מותנה בתנאים שונים, בהם תנאים המעגנים זכויות מתחום יחסי העבודה, והמכפיף את מחזיק ההיתר למערך של אכיפה ופיקוח. הפרתן של זכויות עובדים עלולה להביא לביטולו של ההיתר (ר' סעיף 1 יד לחוק עובדים זרים).

37. בנוסף, בהתאם לסעיף 1 יג לחוק עובדים זרים, מפורסמים מדי שנה תנאים נוספים לקבלת היתר להעסקת עובדים זרים בחקלאות (להלן – נוהל תנאי ההיתר להעסקת עובדים זרים בחקלאות או הנוהל). בין היתר, הנוהל מחייב את מחזיק ההיתר לשתף פעולה עם מפקחי מינהל האכיפה של רשות האוכלוסין וההגירה ושל משרד הכלכלה, לאפשר להם להיכנס למשק ולמגורי העובדים הזרים לביצוע ביקורות ולהמציא להם כל מסמך בקשר להעסקת העובדים שיידרש על ידם לצורך הפעלת סמכויותיהם על פי דין (סעיף 4.3 לנוהל) ולהעסיק את העובדים הזרים באופן ישיר (חל איסור על העסקתם באמצעות קבלן כוח אדם, כפי שאירע בפועל בעניינו של התובע) (סעיף 4.4 לנוהל). עוד מבהיר הנוהל כי משפט העבודה המגן חל גם על העסקתו של עובד זר ומחובתו של החקלאי להעסיק את העובד הזר בהתאם למשפט העבודה, וזאת בנוסף להוראות חוק עובדים זרים (סעיף 4.5 לנוהל); כי הפרה מהותית של זכויות העובד הזר, ובכלל זה עיכוב דרכונו של העובד שלא כדין, הלנת שכרו, אי תשלום שכר כדין בגין עבודה בשעות נוספות, אי מתן יום מנוחה שבועי וכו', מהווה הפרה של תנאי ההיתר ותביא לביטולו (סעיף 4.6 לנוהל); כי עובד זר בעל אשרה ורישיון עבודה בתוקף לענף החקלאות רשאי לעבור בין מעסיקים שהם בעלי היתרים פנויים להעסקת עובדים זרים בענף החקלאות, בכפוף לרישום המעבר בהתאם לנהלי הרשויות, וחל איסור על מעביד למנוע מעובד זר לבצע מעבר כאמור (סעיף 4.7 לנוהל); כי על מחזיק ההיתר להעביר את שכר העובד

הזר, מידי חודש, לחשבון בנק שנפתח על שמו של העובד הזר בישראל, בו אין לחקלאי או למתווך כוח אדם או מי מטעמם או לכל צד ג' אחר (מלבד קרוב משפחה מדרגה ראשונה של העובד) הרשאה או יפויי כח כלשהם (סעיף 4.8 לנוהל), ועוד.

העתק נוהל תנאי ההיתר להעסקת עובדים זרים בחקלאות של רשות האוכלוסין וההגירה (המעודכן ליום 23.3.2017) מצורף **כנספח ז'**

38. כמו כן, חוק עובדים זרים קובע תנאים נוספים החולשים על העסקתם של עובדים זרים בהיתר, וזאת הן במישור שבין המעסיק לעובד, והן במישור שבין המעסיק למדינה. כך למשל, במישור שבין המעסיק לעובד, מורה החוק, בין היתר, כי על המעסיק להתקשר עם העובד הזר בחוזה עבודה, בשפה שהעובד מבין ומה הם התנאים שיש לפרט בחוזה העבודה; כי חובה לבטח את העובד הזר בביטוח רפואי ולהעמיד לרשותו מגורים הולמים, ועוד. במישור שבין המעסיק למדינה, מורה חוק עובדים זרים כי שר הכלכלה, בהסכמת שר האוצר ושר הפנים רשאי לקבוע חובת המצאה של ערבות בנקאית או ערובה מתאימה אחרת לטובת המדינה להבטחת מילוי חובותיו של מעסיק כלפי העובד הזר, לרבות סוגה, תנאיה, סכומה, נוסחה, מועדים להמצאתה, חילוטה והוראות לענין השימוש בכספי החילוט. עוד קובע חוק עובדים זרים חובת דיווח מצד מעסיקים לממונה (עובד משרד הפנים האחראי על מתן היתרים), דיווח אשר אמור לכלול פירוט בענין שכר העבודה של העובד הזר, התשלומים של המעסיק בעבור תנאים סוציאליים וכן ניכויים משכר העבודה.

39. **בענייננו, הנתבעת 2 פעלה כמעסיקתה בפועל של התובעת ללא שהחזיקה בהיתר כנדרש בדין להעסיק את התובעת, שאינה בעלת אשרת עובד זר, ותוך שהיא מתיימרת להחריג עצמה מהחבויות ומהמגבלות החלות על מעסיקי עובדים זרים, ותוך שהיא מפרה ברגל גסה חובות מרכזיות, החלות עליה מתוקף חוק עובדים זרים ומתוקף ההסדרים שנקבעו מכוחו, כגון נוהל תנאי ההיתר להעסקת עובדים זרים בחקלאות. בפעולה זו הפרו הנתבעות – ביחד וכל אחד לחוד - חובה חקוקה, וכן את חובת תום הלב, המוטלת עליהן.**

הנתבעת 1 משמשת לשכה פרטית/חברת כוח אדם בתחום החקלאות שלא כדין:

40. הנתבעת 1 פועלת כלשכה פרטית/חברת כוח אדם בתחום החקלאות, שכן היא מגייסת הלכה למעשה מהגרי עבודה לעבודה בישראל, ומניידת עובדים דוגמת התובעת ממשק למשק לאחר ההגעה לישראל, על-פי צרכי כוח האדם של כל משק. את זאת עושה הנתבעת ללא שיש בידה רישיון לפעול כקבלן כוח אדם או היתר מיוחד לתיווך בין-ארצי על-פי סעיפים 63 ו-65(א)(1) לחוק שירות התעסוקה. היא אף עושה כן שלא במסגרת הסכם בילטרלי עם מדינת המוצא, שנועד להגן על מהגרי העבודה מגבייתם של סכומים מופקעים (ר' פירוט להלן). בכך, שוב, מתיימרת הנתבעת לחמוק מהמערך הרגולטורי, החל על פעילותן של חברות כוח אדם.

41. הנתבעת 1 הביאה את התובעת לישראל, הציבה אותו על דעתה אצל נתבעת 2, חברה חקלאית הזקוקה נואשות לידיים עובדות, ובתמורה להצבה זו גבתה מהתובעת תשלום אותו כינתה – על מנת להונות את הרשויות בישראל - "שכר לימוד", אולם למעשה היה דמי תיווך ממבקשת עבודה. כפי שתואר, בפועל הלימודים הינם חסרי כל ערך ותוכן ממשי, שה"פרקטיקום" הינו

עבודת כפיים פיזית עשרות שעות בשבוע אף בלא יום מנוחה, ואינם אלא האמתלה הרשמית להבאת הסטודנטים לישראל כעובדים. בפועלה זה הפרה הנתבעת 1 את סעיף 169. לחוק שירות התעסוקה, הקובע כך:

169. (א) אדם שאינו לשכה פרטית לא יגבה ולא יקבל מעובד זר, במישרין או בעקיפין, בישראל או מחוץ לישראל, תשלום כלשהו בקשר לתיווך עבודה, אלא אם כן הוא תשלום מותר.

(ב) לענין סעיף זה, ייחשב כתשלום בקשר לתיווך עבודה גם תשלום שהוא אחד מאלה:

(1) תשלום שנגבה או שהתקבל בקשר ליציאתו של עובד זר ממדינת החוץ לצורך הגעתו לישראל למטרת עבודה;

(2) תשלום בקשר לקבלת אשרה ורישיון לישיבת ביקור לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, או בקשר לקבלת היתר להעסקת עובד זר לפי סעיף 1ג לחוק עובדים זרים.

42. בהבאת התובעת לישראל ככוח עבודה זר, כבול, ממניעים שהינם אספקת כוח אדם זר למשקים חקלאיים באזור, עברה הנתבעת עבירה על סעיף 169. לחוק שירות התעסוקה.

43. סוגיית גביית דמי התיווך הנגבים ממהגרי ומהגרות עבודה המגיעים לישראל העסיקה גורמים ממשלתיים ובינלאומיים רבים כבר מראשית שנות ה-2000, וביתר שאת בעשור האחרון. יצוין כי בית המשפט העליון הזכיר את תופעה ה"משתלמים", דוגמת התובעת וחבריה לתוכנית ה"השתלמות" הפיקטיבית שמפעילה הנתבעת, כאחת מהתופעות שבהן יש לטפל כי הן עשויות להיות עקיפה של המסלולים שנועדו למניעת גריפת דמי תיווך בלתי חוקיים ממהגרי עבודה (ראו על כך, להלן).

44. הנה כי כן, בפועלה כחברת כוח אדם דה-פקטו, עוקפת הנתבעת 1 את מדיניות ישראל להבאת עובדים זרים לענף החקלאות אך ורק במסגרת הסכם בילטרלי עם מדינת המוצא, מדיניות שנועדה להגן על מהגרי העבודה מגבייתם של סכומים מופקעים. החל משנת 2012, החל מיושם הסכם בילטרלי עם תאילנד המסדיר את אופן גיוסם של עובדי חקלאות לעבודה בישראל. יישומו של ההסכם שינה מן היסוד את הסדרתה של הגירת העבודה לישראל, וחולל תמורה עמוקה באופן גיוסם של מהגרי עבודה לעבודה בישראל. בהתאם להסכם הביילטרלי החל שיתוף פעולה בין ישראל לתאילנד על גיוס מהגרי עבודה בשם Thailand-Israel Copoperation on the Placement of Workers (TIC). ניהולו של תהליך הגיוס והפיקוח עליו נעשים, בהתאם להסכם, על ידי ארגון ההגירה הבינלאומי (International Organization for Migration (IOM)). בעקבות החתימה על ההסכם הביילטרלי עם תאילנד מאושרת היום בישראל אך ורק העסקתם של עובדי חקלאות ממדינה זו שהגיעו במסגרת ההסכם (נוסף על עובדים שבאו לישראל עובר לחתימה על ההסכם).

45. הצורך בהסכמים בילטרליים בא על רקע התופעה של גביית דמי תיווך מופקעים ממהגרי עבודה בתמורה להסדרת בואם באשרת עבודה לישראל. תופעה זו שגשגה במשך שנים ארוכות כמעט באין מפריע, בעטיו של מחדלה של המדינה לפקח כראוי על גיוסם של מהגרי עבודה לישראל, והביאה לפגיעות רב מימדיות במהגרי העבודה ובמשפחותיהם. גביית דמי התיווך ותוצאותיה הקשות של התופעה עוררו ביקורת קשה, לרבות של מחלקת המדינה האמריקנית, שהצביעה, בדו"חות מטעמה, על הקשר שבין גביית דמי תיווך מופקעים לשעבוד חובות ולסחר בבני אדם.

46. על-פי ההסכם שנחתם בענף החקלאות וכאחד ממרכיביו הקרדינליים, חלקן של חברות כוח האדם הישראליות (שניזונו עד ליישום ההסכם מגביית דמי תיווך לא חוקיים ממהגרי עבודה בסכומי עתק) בגיוס המתבצע בחו"ל נגדע, ופעילותן הוגבלה להשמת העובדים ולמתן שירותים נלווים לאחר ההגעה לישראל, בלבד. גיוסם של עובדי החקלאות נעשה מעתה באמצעות משרד העבודה התאילנדי, ומבוסס על הגרלה רנדומלית של עובדים שנרשמו למאגר מועמדים, שתנאי ההצטרפות אליו שקופים ואובייקטיביים. ההגרלה והיבטים נוספים של הליך הגיוס מתבצעים בתאילנד בפקוחו של ארגון ההגירה הבינלאומי.

47. כפועל יוצא מהחתימה על ההסכם והצורך בהתאמות נורמטיביות למודל הגיוס שנקבע במסגרתו, תוקנו בשנת 2013 תקנות שירות התעסוקה (תשלומים ממבקש עבודה בקשר לתיווך עבודה), תשס"ו-2006 (להלן – תקנות שירות התעסוקה). התיקון מתייחס באופן ספציפי לעובדים זרים בתחום החקלאות, ונקבע בו, בתקנה 3(א1), כי מעובד זר שהגיע לישראל במסגרת "התקשרות בין-לאומית" (דוגמת ההסכם הבינלאומי הנ"ל) אסור לגבות סכום העולה על 2,673 ₪ (ק"ת תשע"ג 7221, עמ' 742 (7.2.2013)) בתמורה לשירותי השמה בישראל. בהמשך הועלה סכום דמי התיווך המקסימאלי והועמד על 2,724.04 ₪ (ק"ת תשע"ד 6351, עמ' 925 (9.3.2014)). זהו הסכום המקסימלי המותר לגבייה היום.

48. הנתבעת, ביוצרה "פרקטיקום" כחלק מתכנית לימודים המשמש הלכה למעשה לעבודת חקלאות בהיקפים נרחבים (ושל קבוצות גדולות של סטודנטים בכל שנה), משמשת בפועל מתווכת בין-ארצית של כוח אדם בערוץ עוקף-ההסכם הבינלאומי. משום כך אף אין מגבלה, לכאורה, על הסכום אותו היא רשאית לגבות מהסטודנטים, המכונה על ידי הנתבעת "שכר לימוד" אולם ניכר כי הוא, למצער בחלקו, תשלום עבור השמה בעבודה. גבייתם של תשלומים נכבדים מהחקלאים עצמם בידי הנתבעת, בתמורה לקבלת משתלמים (ר' 50 סעיף להלן), תומכת אף היא בראיית הנתבעת כמתווכת כוח אדם, המפגישה, תמורת תשלום, בין עובדים למעסיקים. על סוגיית המשתלמים כתופעה – לצד תופעות נוספות – המהווה ערוץ עוקף להסכם הבינלאומי בחקלאות והמסכלת את המאבק בתשלום דמי תיווך מופקעים מצד מהגרי העבודה עמד אך לאחרונה בית המשפט העליון:

"לזכותה של המדינה ייאמר, כי אינה מתכחשת לצורך הדוחק בחתימה על הסכמים בין-מדינתיים וכי קיבלה על עצמה את העיקרון כי יש לשאוף ולחתור לחתימה על הסכמים כאמור. המדינה אף הצהירה כי בענפי החקלאות והבניין אכן לא מאפשרים כניסה של עובדים זרים בלי הסכמים בין-מדינתיים... יש להמשיך להתקדם לחתימה על הסכמים בין-מדינתיים עם מדינות נוספות, ואנו ערים לכך שהנושא מורכב וכרוך ביחסי חוץ עם המדינות השונות. **בעיה נוספת שיש ליתן עליה את הדעת, היא מה שנחזה לכאורה כעקיפה של ההסכמים הבין-מדינתיים באמצעות הבאת "מומחים", "משתלמים", ו"מתנדבים" בענפים השונים.**" (בג"ץ 2405/06 קו לעובד נ' מנהל יחידת הסמך לעובדים זרים, פסק-דין מיום 17.12.2018, פסקאות 5-7, ההדגשה הוספה).

49. לצד ההסכם הבינלאומי, העיסוק בתיווך עובדי חקלאות זרים אף הוא נתון למרותה של חקיקה מסדירה עניפה במישור הפנימי, ואינו פתוח בפני כל גוף עסקי החפץ בכך. מבלי למצות את הדברים, נציין רק כי סעיף 65 לחוק שירות התעסוקה, תשי"ט-1959 (להלן – **חוק שירות**

התעסוקה) מתנה את העיסוק בתיווך עובדים זרים בקבלת היתר מאת שר הפנים. על מעסיקים נאסר לקבל שירותי תיווך להעסקת עובדים זרים אלא מגוף בעל היתר כזה (סעיף 66 לחוק שירות התעסוקה). קבלת היתר לתיווך לפי סעיף 65 לחוק שירות התעסוקה מותנית, בין היתר, בהפקדת ערובה בסכום של 547,304 ש"ח (תקנה 3(ב) לתקנות שירות התעסוקה (ערובה), תשי"ע-2010), ומקבל ההיתר כפוף לשורה של תנאים הנקבעים על ידי שר הפנים, והוא נתון לפיקוח השר (סעיפים 65-68 לחוק שירות התעסוקה). תיווך בין עובדים לבין מעסיקים ללא היתר תיווך אף מהווה עבירה פלילית (סעיף 79 לחוק). חוק הכניסה לישראל, מצדו, אוסר על תיווך לעבודה של מי שהוא תושב זר שאינו רשאי לעבוד בישראל (סעיף 12א(ב) לחוק הכניסה לישראל).

50. כמו כן, אף בחוק העסקת עובדים בידי קבלני כוח אדם התשנ"ו-1996, נקבע איסור לעסוק במתן שירותי כוח אדם ללא רישיון מאת השר, ובכפוף לשורה של תנאים לקבלת רישיון זה, בתוכם הפקדת ערובה להבטחת זכויות העובדים, וכן דיווחים אודות תשלומים לעובדים, תשלום זכויותיהם כחוק, ואיסור ניכויים מהשכר. **אף כאן, הנתבעת פעלה כלשכה פרטית וכקבלנית כוח אדם לגבי התובעת בניגוד בדין, ותוך שהיא מתיימרת להחריג עצמה מכלל החובות, החלות על תיווך לעבודה של מהגרי עבודה בחקלאות בידי לשכות פרטיות וקבלני כוח אדם. אף בפעולה זו הפרה הנתבעת חובה חקוקה וכן את חובת תום הלב, המוטלת עליה.**

51. **לסיכום**, התנהלותה המתוארת של הנתבעת עולה כדי עבירה על החוק, וכן הפרה של חובת תום הלב, המוטלת על הנתבעת כמעסיקה. ביטוייהן של הפרות אלו הן בפעולותיה הלא מורשות ושלא כדין של הנתבעת, המציגה עצמה כמוסד לימודי, אולם משמשת בפועל לגבי הסטודנטים כדוגמת התובעת הן כמעסיקה והן כלשכה פרטית/קבלנית כוח אדם. זאת, בניגוד מוחלט ובוטה לדין ומערך הרגולטורי החל על העסקתם של עובדים זרים ועל תיווך בהעסקתם של עובדים זרים.

52. יודגש, כי אין מדובר בעניין "טכני" כלל ועיקר, שכן המערך הרגולטורי החל על העסקת עובדים זרים ועל תיווך בהעסקתם נועד להבטיח את זכויותיהם באמצעות מנגנונים מיוחדים שנועדו להבטיח את כיבודן של זכויותיהם הבסיסיות של עובדים אלו, נוכח חולשתם המובנית בשוק העבודה ופגיעותם המוגברת לניצול.

הנתבעת 1 גובה דמי תיווך שלא כדין ומתעשרות שלא כדין מתיווך עבודת המשתלמים:

53. הנתבעת 1, כך להבנת התובעת, גורפת רווחים על גבה של התובעת וחבריה ה"משתלמים", תוך שהיא גובה תמורה אסורה על הצבתם של המשתלמים במשקים חקלאיים המשוועים לידיים עובדות. למעשה, מעבר לכספים המתקבלים מהסטודנטים, שהנתבעת משלשלת לכיסה לכאורה בגין שכר לימוד כאשר בפועל הלימודים הם אך כסות להספקת כוח אדם, הנתבעת אף **מתעשרת שלא כדין** על חשבון הסטודנטים ובתוכם התובעת, הואיל שהיא מנצלת את הונאתם, הטעייתם והפרת החוזה עמם גם כדי לקבל **תשלומים מהחקלאים, שאינם אלא דמי תיווך בלתי-חוקיים**.

54. הנתבעת 1 מטעה את הסטודנטים הזרים ובתוכם התובעת, ובדרך זו, על חשבונם של הסטודנטים, היא מקבלת לידיה נכס רב ערך – מאגר של ידיים עובדות בזיל הזול, שניתן לסחור בהן, היינו להעמידן לרשותם ולשימושם של מעסיקים חקלאיים, השמחים לקבל עובדים מעבר למכסות העובדים הזרים המאושרות להם על ידי המדינה. הנתבעת יודעת כמובן לנצל נכס זה עד תום,

והיא מקבלת מהחקלאים תמורת התובעת סכומי כסף שהם למעשה דמי תיווך (הנגבים שלא כחוק).

55. בהתאם לסעיף 69א(ד) לחוק שירות התעסוקה, קבלת התשלום מהחקלאים בעבור תיווך עבודתה של התובעת ושכמותה במשקים שלהם מהווה ראיה נוספת לכך שהנתבעת עוסקת כלשכת פרטית לתיווך עובדים בניגוד לדין.

56. יצוין כי גביית כספים מאת החקלאים בתמורה ל"הספקת" כוח האדם הייתה לה בשנה הנוכחית – שנת מגיפה עולמית – משמעות מיוחדת. מצוקת כוח האדם בשנה זו גברה משמעותית, בין היתר על רקע סגרים בגדה המערבית שהביאו להפסקת עבודתם של אלפי עובדים פלסטינים, וכן על רקע הקושי להביא עובדים חדשים מתאילנד, או להחזיר עובדים ותיקים מתאילנד שיצאו לחופשת מולדת בטרם פרוץ המגיפה. מצוקה זו קיבלה ביטוי בפרסומים בתקשורת, ובישיבות ממשלה. ר' בין היתר: "האבטלה בשיא, ושר החקלאות מבקש עוד עובדים זרים", מקור ראשון, 11.8.2020.

57. סעיף 1 לחוק עשיית עושר ולא במשפט, התשל"ט-1979 קובע: "א) מי שקיבל שלא על פי זכות שבדין נכס, שירות או טובת הנאה אחרת (להלן – הזוכה) שבאו לו מאדם אחר (להלן – המזכה), חייב להשיב למזכה את הזכיה, ואם השבה בעין בלתי אפשרית או בלתי סבירה – לשלם לו את שוויה. (ב) אחת היא אם באה הזכיה מפעולת הזוכה, מפעולת המזכה או בדרך אחרת."

58. הנתבעת 1 קיבלה מהתובעים – בחוסר תום לב – "שירות או טובת הנאה", "שלא על פי זכות שבדין...", ועליה להשיב להם את שקיבלה בגין תיוכם בניגוד לדין. יסודם של דיני עשיית עושר הוא ברעיון השולל התעשרות שלא כדין של אדם אחד על חשבון חברו. במקרה דנן הנתבעת התעשרה שלא כדין על חשבון התובעת כאשר העסיקה אותה בלא שהסכימה להעסקה זו, ותוך שהיא מטעה בזדון את הנתבעת שהיא מגיעה ללימודים ולהכשרה מעשית-טכנולוגית. "הסעד הטיפוסי המוענק במסגרת דיני עשיית עושר הוא השבת הריווח שהפיק הנתבע שלא כדין על חשבון התובע" (ור', עע (ארצי) 480/05 אלי בן עמי נ' פלונית, בפסק דינו של השופט אדלר).

59. חישוב הסכום ששילשה הנתבעת 1 לכיסה בגין העסקת התובעת, יחושב לצורך תביעה זו על בסיס סכומים הנגבים בתוכנית מקבילות (מכללת כינרת ואגרוסטאדיס). התובעת תשמור לעצמה את הזכות לערוך חישוב מחדש של תמורה בלתי חוקית זו על גבה, לאחר שלב גילוי המסמכים. בתוכנית אגרוסטאדיס גובה התוכנית ממשקים חקלאיים עבור כל סטודנט סכום קבוע בסך 2,560 ₪, ועוד 470 ₪ בכל חודש (470 ₪ X 11 חודשי התכנית = 5,170 ₪), היינו 7,730 ₪ לכל סטודנט. בתוכנית של מכללת כינרת הסכום הוא 800 ₪ בחודש לסטודנט, דהיינו סך של 8,800 ₪.

גובה הפיצוי שדורשת התובעת בגין תיווך עבודה אסור:

60. החזר שכר לימוד ששימש דה-פקטו דמי תיווך בניגוד לדין: התובעת תעמיד את סכום התביעה ברכיב זה על סך של 9,750 ₪. סכום זה נוכח שלא כדין ממשכורתה של התובעת באמתלה שהוא נועד, לכאורה וכפי המתואר לעיל, להוות "שכר לימוד", אולם בפועל מדובר בדמי תיווך בלתי חוקיים ובהפרה רבתי של חוק הגנת השכר.

61. החזר רווחים שנגרפו בגין הצבתה של התובעת לעבודה אצל הנתבעת 2 : התובעת תעמיד את סכום התביעה ברכיב זה על סך של 8,000 ₪ והיא תשמור על זכותה לתקן רכיב זה ככל שיתברר כי הסכום שגובה הנתבעת 1 עבור אספקתה ככוח עבודה לחקלאים, שונה.

סה"כ פיצויים בגין תיווך עבודה אסור: 17,750

2.ד. הפרה של חוקי המגן:

62. כאמור, בהעסקתה של התובעת נרמסו ברגל גסה שורה של זכויות מגן העומדות לה, לרבות הזכות למגורים הולמים; הזכות לתנאים מיטיבים לפי צווי ההרחבה והזכות להודעה לעובד בשפתו. כמו כן, משכרה של התובעת בוצעו ניכויים מופלגים ובלתי חוקיים בעליל אשר הפרו ברגל גסה את זכותו של עובד לשכר, בהתאם לחוק הגנת השכר. בנוסף, כאמור לעיל, גרפה הנתבעת רווחים על גבה של התובעת בגין הצבתה לעבודה, וכן שילשה לכיסה "שכר לימוד" בעת שהיתה לכל היותר, מתווכת עבודה באופן בלתי חוקי.

פיצויים בגין הפרות חוק הגנת השכר:

63. כאמור, התובעת באה לישראל לשם השתתפות בתכנית לימודים שהוצגה בפניה ככזו. עוד הוצג בפניה כי תכנית זו תכלול לימודים עיוניים וכן, כאמור, "פרקטיקום" לימודי בשכר, באופן ש"שכר הלימוד" ייגבה מהתובעת דרך ניכויים משכרו במסגרת ה"פרקטיקום".

64. בפועל, וכפי שניתן להיווכח מעיון בתלושי שכרה של התובעת, משכרה של התובעת נוכו סכומים אשר עולים עשרות מונים על מה שמתיר סעיף 25 לחוק הגנת השכר, תשי"ח-1958, גם בפרשנות המרחיבה ביותר של סעיף זה.

65. להלן ייערך חישוב של הזכויות בהתאם לתלושים הקיימים בידי התובעת (נספח ז'), לפיהם מדי חודש נוכו משכרה של התובעת הניכויים הבאים:

א) ניכוי "שכר לימוד", בסך 1,625 ש"ח במשך שישה חודשים עד לסך של 9,750 ש"ח (ראו סעיף 60 לעיל)

ב) ניכויים במשך שלושה חודשים בגין "כרטיס טיסה" בגובה 1700 ש"ח (2 תשלומים) ו- 1400 ש"ח תשלום נוסף - עד לסך של 4,800 ש"ח (אף שהתובעת מעוניינת לרכוש את כרטיס הטיסה בעצמה); ויודגש - ניכויי כרטיס הטיסה חודשים ארוכים לפני הטיסה תוך שהנתבעות פוגעות בחירותה לרכוש לעצמה כרטיסי טיסה ולהוציא את שכרה באופן המתאים לה, ובעלות השוק.

ג) ניכויים בגין מגורים, הגם שמגורי התובעת היו לו הולמות בעליל, בסך 286 ש"ח לחודש - סה"כ: 3,146 ש"ח.

ד) ניכוי בגין הוצאות שוטפות שלא סתם נקראו בתלוש השכר "נלוות תיאלנדיים", בסך 309 ש"ח לחודש - סה"כ 3,399 ש"ח.

סכום כל הניכויים האסורים שנוכו משכרה של התובעת עומד על סך של 11,345 ש"ח.

סכום זה מהווה החזר הניכויים שבוצעו משכרה בהתאם לתלושי השכר של התובעת. יצוין כי התובעת שומרת על זכותה לתקן סעיף זה לאחר שהנתבעת תמציא את כל תלושי השכר.

66. ניכויים מופלגים ואסורים אלה מהשכר הביאו את התובעת לחוסר-כל, ותלושי שכרה של התובעת מעידים על כך בבירור. הניכויים הביאו את התובעת למצב כלכלי פגיע במיוחד, אשר מצטרף ליתר החירויות שאותן דרסו הנתבעות, ותמונת מצב זו כשלעצמה עשויה לעלות להגדרות עבירות פליליות על פי סעיפים 357 ו-376 לחוק העונשין (יפורט להלן).

67. למעלה מן הצורך יצוין, כי אף לו היתה לנתבעת 1 חתימה בכתב של התובעת המכירה בחובה לנתבעת 1 בגין שכר לימוד מופקע זה (ולא כך הוא), ואף לו עמדו הניכויים הללו בדרישות התקנות (ולא כך הוא) – הרי שהקביעה בחוק הגנת השכר הינה חד משמעית: סעיף 25(א)(6) קובע בבירור: "לא ינוכו משכר עבודה אלא סכומים אלה: ... חוב על פי התחייבות בכתב מהעובד למעסיק, בתנאי שלא ינוכה על חשבון חוב כאמור יותר מרבע שכר העבודה".

68. ביחס לרציונל החוק וזכות העובד להחליט מה יעשה בשכרו, זכות שבגינה נקבעה ההוראה האוסרת על ניכוי חוב של למעלה מרבע השכר, בית הדין הארצי לעבודה קבע: "הרציונל החברתי, עליו מושתת חוק הגנת השכר תשי"ח-1958 לפיו מוקנית לעובד זכות בחירה מוחלטת מלאה מה יעשה בשכר עבודתו ואין המעסיק יכול להגבילו בחירות זו, אלא בכפוף להוראה בדין – נפגע קשות [במידה והמעסיק עבר על ההוראה שלעיל; הח"מ]. " (ע"ע (ארצי) 60487-01-16 FLORES JOCELYN נ' עזבון המנוח יוסף רוזנברג, פורסם בנבו, 09.02.2017). ובע"ע (ארצי) 691/06 זילברמינץ בע"מ נ' סטופארו נורצל סיזר (פורסם בנבו, 24.6.2007) עמד בית הדין הארצי על התנאים לניכויים משכר עובד זר, בזו הלשון:

"הניכוי משכרו של עובד זר עבור מגורים והוצאות נילוות ואחרות צריך לעמוד בשלושה מבחנים: האחד - הוכחת ההוצאה שהוציא המעסיק עבור השרות, אותה הוא מבקש לנכות. בעניין זה לא ניתן לנכות משכרו של עובד סכומי כסף "תאורטיים" שאינם כרוכים במתן השרות לעובד אלא רק סכומים שהוציא המעביד בפועל בקשר לכך. הוכחת ההוצאה יכולה להיעשות על ידי תחשיב מסודר, מבוסס וסביר. השני - זכות הניכוי משכרו של עובד זר יכולה להתייחס אך ורק לסכומים שהם בבחינת "החזר הוצאות" כקבוע בתקנות ובכפפות לסכומים שנקבעו בתקנות למרכיבים אלה. והשלישי - ניכוי החיוב לא יכול לחרוג מן המסגרת של 25% משכרו של העובד הקבועה בחוק הגנת השכר ובתקנות (תקנה 5). חריגה מכל אחת מהבחינות הללו אינה מותרת".

בעניינה של התובעת – חרוג הנתבעות מכל שלוש הבחינות גם יחד.

69. על חומרת העבירה שמייחס המחוקק לפעולותיה המתוארות, ניתן ללמוד אף מהוראות חוק עובדים זרים, אשר קובעות את העבירות שביצעו הנתבעות – שחור על גבי לבן – מדי חודש בחודשו, כעבירות פליליות (ר' סעיף 2(ב) לחוק עובדים זרים, המתייחס הן לניכוי יותר מרבע השכר; הן לניכויים מעל הקבוע בתקנות בגין מגורים).

70. נוכח חומרת ההפרות של חוק הגנת השכר בעניינה של התובעת ובפרט נוכח ניכוי השכר המפליגים והקיצוניים שביצעו הנתבעות, תטען התובעת שיש מקום שבית הדין הנכבד יעשה

שימוש בסמכותו הקבועה בסעיף 26א(א) לחוק הגנת השכר ופיסוק פיצוי בסך 10,000 ש"ח לתובעת.

71. לאור כל האמור לעיל, הסעד בגין ניכויים אסורים מהשכר יעמוד על סך של 21,345 ש"ח.

פיצוי לפי חוק הודעה לעובד וחוק עובדים זרים:

72. בשום שלב לא ניתנה לתובעת הודעה בכתב על תנאי עבודתה, לא בשפתה – ולא בכל שפה אחרת. ההודעה יחידה שנתנה לה הנתבעת 1 טרם הגעתה לישראל היא אותה הודעה שבה מתוארת לה תוכנית הלימודים (**נספח ג'** לעיל). הנתבעת 2, מצדה, לא נתנה לתובעת מידע שמסירתו היא חובה על פי חוק הודעה לעובד (תנאי עבודה) התשס"ב-2002 (להלן: "**חוק הודעה לעובד**"), וכן בניגוד לחוק עובדים זרים. סעיף 5 (ב) לחוק הודעה לעובד קובע את זכותו של העובד לפיצויים שאינם תלויים בנזק במקרה שמעסיק לא מסר ביודעין הודעה לעובד.

73. במקרה זה היעדר חוזה הינו חמור במיוחד – לנוכח הניכויים האסורים מהשכר, ולנוכח מבנה העסקה כובל ומשעבד, והתלות הגבוהה של התובעת בנתבעת בכל הביטי מחייתה בישראל. מסיבות של אגרה בלבד תעמיד התובעת את גובה הפיצוי בסעיף זה על סך של 3,000 ש"ח.¹

דמי כלכלה, קרן השתלמות, דמי חגים, פנסיה ופיצויי פיטורים, פידיון ימי חופשה:

74. על העסקת התובעת חל צו ההרחבה בענף החקלאות ויתר חקיקת המגן, והיא זכאית לסעדים הבאים:

ימי חג – התובעת זכאית לתשלום בגין 10 ימי חג- 2504 ש"ח;

דמי כלכלה, לפי צו ההרחבה בחקלאות זכאית התובעת לתשלום של 100 ש"ח בחודש: 1,100 ש"ח

קרן השתלמות, לפי צו ההרחבה בחקלאות התובעת זכאי ל-1% משכרה החודשי לקרן השתלמות. גובה התמורה בסעיף זה: 663 ש"ח;

פנסיה ופיצויי פיטורים, בהתאם לצו ההרחבה בענף החקלאות זכאית התובעת להפרשות לפנסיה ולפיצויי פיטורים בגובה כולל של 7958 ש"ח (12% מהשכר החודשי שהתובעת היתה אמורה לקבל).

פידיון חופשה התובעת תטען כי היא זכאית בסיום עבודתה לפדיון חופשה בסכום משוער של 2000 ש"ח.

פיצוי על תלושי שכר שאינם עומדים בדרישות החוק

¹ וראו בנסיבות דומות אולם חמורות פחות, סעש (ת"א) 33825-06-12 **ביסרת מרהווי האולה נ' מוקד היס בע"מ**; מיום 6.8.2014. וכן ראו בנסיבות דומות סע"ש (אזורי נצי" 20947-09-16 - **ADU GYAMFI STEPHEN** נ' **כפר הנופש האון**; פורסם בנבו, 29.10.2018.

75. תלושי השכר שקיבלה התובעת אינם עומדים בקבוע בתוספת לחוק הגנת השכר ובדרישות תיקון 24 לחוק זה. ובין היתר: התלושים נמסרו בשפה שאין התובעת יכולה לקרוא ולהבין; לא חולקו כל התלושים לתקופת העבודה; ולא צוינה דרך תשלום השכר. בנסיבות אלה ולאור החוק, זכאית התובעת לפיצוי על תלושי השכר אשר אינם כדין, ולצורכי אגרה בלבד תעמיד התובעת תביעה זו על 1,000 ₪, כפיצוי בגין כל תלושי השכר שניתנו ושאינם תקינים.

76. **סך כל הסכום הנתבע בעילות הנגזרות מחוקי המגן: 39,570 ש"ח**

ד.3. העסקה פוגענית בדמות "עבדות מודרנית"

77. העסקתה של התובעת בנתבעת 2 בתיווכה האסור של הנתבעת 1, מגיעה לכדי עבדות מודרנית של ממש: ההעסקה מתחילה בתרמית בארץ המוצא; היא נעשית תוך גביית תשלומים אסורים מהתובעת כנגד שעבודה לחובות כבדים במונחי ארץ המוצא; היא ממשיכה לכדי העסקה בעבודת כפיים קשה במשך שעות ארוכות, במסגרת מה שהוצג בכלל כ"התמחות לימודית"; היא אינה עומדת בחוקי המגן וכלולים בה ניכויים מופלגים מהשכר; תנאי המחיה מחפירים; הבקשות לשוב לארצה נדחות שוב ושוב, וכל ההעסקה לרבות סיומה אינה תלויה בתובעת או ברצונה החופשי.

78. בנוסף, המבנה כולו כפוף למשטר אשר נמצא על ידי בית המשפט העליון זה מכבר, כמשטר של "עבדות מודרנית": מדובר בהעסקה המבוססת על כבילה אבסולוטית, כבילה שביטויה בהיעדר מוחלט של ניידות לתובעת וליתר העובדים המועסקים במתכונת זו, שכן לסטודנטים אין כל חירות בבחירת מקום ה"התמחות" או בעזיבתה, וכפי שעולה מהקבוצה דנא, אף לא יכולת ממשית לסיים את תקופת השהייה והעבודה בישראל במועד שהובטח להם מראש.

79. אם לא די בכבילה אסורה זו, הרי שהיא מלווה אף בשעבוד-חוב לנתבעת, אשר משמשת במקביל "מוסד לימודי", אשר לה "חבה" התובעת כספים המנוכים משכרו בהיקף העולה עשרות מונים על המותר בהתאם לחוק הגנת השכר. ההסדר כולו, כפי שתואר, יצר למעשה "מעין עבדות בגרסה מודרנית" (בג"ץ 4542/02 קו לעובד נ' ממשלת ישראל, פורסם בנבו (2006)).

80. כפופה למשטר אשר נמצא על ידי בית המשפט העליון זה מכבר, כמשטר של "עבדות מודרנית": מדובר בהעסקה המבוססת על כבילה אבסולוטית לנתבעת, כבילה שביטויה בהיעדר מוחלט של ניידות לתובעת וליתר העובדים המועסקים במתכונת זו, כאשר אם לא די בכבילה אסורה זו, הרי שהיא מלווה אף בשעבוד-חוב לנתבעת 1, אשר משמשת במקביל "מוסד לימודי", אשר לו חבה התובעת כספים המנוכים משכרה בידי הנתבעת 2 בהיקף העולה עשרות מונים על המותר בהתאם לחוק הגנת השכר. התובעת הועסקה ללא ניעות או מובילות מינימאליים, דבר שנמצא כמאין את יכולת העובדים המועסקים במשטר כובל זה לעמוד על זכויותיהם, ושוללים מהם מידה מינימאלית של כוח מיקוח. מתכונת הכבילה – ודאי כאשר לצדה שעבוד חוב שכזה – קשורה בזיקה הדוקה לתופעות של עבדות וסחר בבני אדם, ומקובל לראות בהם כגורמים מבניים היוצרים תשתית נוחה לניצול חמור. כאמור, בית המשפט העליון מצא לפני למעלה מעשור, כי

מדובר בהסדרים בלתי חוקתיים, היוצרים "מעין עבודת בגרסה מודרנית" (בג"ץ 4542/02 קו לעובד נ' ממשלת ישראל, פורסם בנבו (2006)).

81. נוסף על כבילה לא חוקית, המתכונת של העסקת התובעת כעובדת זרה בענף החקלאות תוך גביית תשלומים משכרה, הינה מסלול עוקף הסכמים בילטרליים, מסלול המועד לגביית דמי תיווך שלא כחוק – תופעה המובילה גם היא לפגיעות, להפרה של זכויות בסיסיות ולכבילה דה פקטו למעסיק, דרך שעבוד חובות. כידוע, גביית דמי תיווך מופקעים היא אחת הבעיות החריפות המאפיינות את הגירת העבודה לישראל למן תחילת דרכה. תופעה זו מביאה לפגיעות רב ממדיות במהגרות ובמהגרי העבודה עצמם, ובעקיפין גם במשק הישראלי ובעובדים ישראלים. גביית דמי התיווך התבצעה ומתבצעת בכל התחומים בהם מועסקים מהגרי עבודה, וביטוייה היו תמורים מאוד בענף החקלאות, עד לחתימה על הסכם בילטרלי עם תאילנד בענף זה.

82. בכללותה, וכפי שעוד יפורט להלן, מסכת העסקתה של התובעת עולה כדי עבודת כפייה (כמשמעותה לפי סעיף 376 לחוק העונשין) וכדי עושק (כמשמעותו לפי סעיף 431 לחוק העונשין). היא אף נעשתה בניגוד ליתר הדינים, החלים על תיווך בין-ארצי לעבודה ועל העסקתם של מהגרי עבודה בישראל. בכל אלו בנפרד, קל וחומר בהצטברם, יש להצדיק השתתו של פיצוי עונשי על הנתבעות.

83. כאמור, בעוד שהתובעת באה לישראל לצורך השתתפות בתכנית לימודית, עיקר זמנה הוקדש לעבודת חקלאות נטולת ערך לימודי. למעשה, התובעת הוצבה לעבודת כפיים חקלאית יומיים לאחר הגעתה לישראל, ושעות עבודתה הגיעו ברוב תקופת העבודה להיקפים של משרה מלאה.

84. בעבודתה ישבה התובעת באותו הכיסא מול אותם השתילים והרכיבה אותם האחד לשני, כמו בסרט נע. הנה כי כן, לא "פרקטיקום", לא "לימודים", לא היוועצות, ולו מינימאלית, במבצעי העבודה עצמם – ה"משתלמים" – באשר להיקף, עיתוי, מקום, אופי או תנאי העבודה. אלו האחרונים – ונזכיר: סטודנטים בתכנית לימודים, המחזיקים באשרת סטודנט – נתפסים, בראש ובראשונה, ככוח אדם כבול, נטול בחירה, ונעדר חירויות מינימליות, כמפורט באופן נוגע ללב, בתצהירה של התובעת ושל חבריו למסלול פוגעני זה.

פיצוי על העסקה פוגענית העולה כדי עבודת כפייה ולמצער כדי עושק

85. התובעת תטען, כי מתכונת העסקתה ותנאי עבודתה מהווים העסקה פוגענית, העולה כדי עבודת כפייה ולמצער כדי עושק. זאת בהיבטים רבים – החל מהונאתה לסבור כי היא מגיעה ללימודים גבוהים תוך ניצולה בפועל לעבודת כפיים לצורכי החקלאות בנגב, וכלה במשטורה המוחלטת ופגיעה בחירויות היסוד שלה.

86. בית הדין לעבודה הכיר לא אחת, ובמפורש לאחרונה בע"ע (ארצי) 56261-02-16 שרה נתניהו נ' מנחם נפתלי (פורסם בנבו, 29.05.2016) בעילה בדבר העסקה פוגענית. במקרה זה אושרה פסיקת בית הדין האזורי לעבודה בירושלים, אשר בהתאם לה נפסקו לתובע פיצויים בגובה 80 אלף ₪ בעילה זו. בענייננו, התובעת זכאית לפיצוי על העסקה פוגענית העולה כדי עבודת כפייה ולמצער כדי עושק.

87. האיסור על עבודת כפיה הוא איסור וותיק בחוק העונשין, אולם הענישה על עבירה זו הוחמרה במסגרת חוק איסור סחר בבני אדם (תיקוני חקיקה) התשס"ז-2006. חוק איסור סחר בבני אדם קיפל לתוכו שורה של שינויי חקיקה ושינוי של המצב המשפטי שהיה קיים ערב החקיקה, הן במישור של עבירות מהותיות, והן במישור הפרוצדוראלי. מטרתו של החוק היא שיפור המאבק המדינתי בסחר בבני אדם ויצירתם של כלים חדשים ואפקטיביים בהתמודדות עם תופעה זו.

88. יודגש, כי בדברו על "סחר בבני אדם" המחוקק לא ראה לנגד עיניו את התצורות החמורות ביותר של ניצול, דווקא, המגיעות כדי עבדות וכדי סחר בבני אדם כהגדרתן החדשה בחוק (ר', בהתאמה, סעיפים 377א(א) ו-375א לחוק העונשין) אלא זיהה צורך לקבוע "מדרג" של עבירות פליליות שנועדו לתת מענה לתופעות של ניצול בדרגות חומרה שונות:

"מהכבד לקל, מדרג זה כולל: סחר בבני אדם (סעיף 377א(א) לחוק העונשין), החזקה בתנאי עבדות (סעיף 375א לחוק העונשין), עבודת כפיה (סעיף 376 לחוק העונשין) ועושה (סעיף 431 לחוק העונשין), שהיה קיים גם לפני החוק, אך הענישה עליו הוגברה משנת מאסר לשלוש שנות מאסר." (מתוך: משרד המשפטים, החידושים המרכזיים בחוק איסור סחר בבני אדם (תיקוני חקיקה), תשס"ו-2006).

89. הצורך בקביעת מדרג של עבירות נבע מהכרה בתצורות השונות, ובדרגות החומרה השונות, שתופעות של ניצול חמור עשויות לעטות, ומתוך הכרה בכך ש"אקלים של ניצול יוצר קרקע נוחה להתפתחות ניצול חמור עד כדי סחר בבני אדם." (שם).

90. עבירת עבודת הכפיה לא נדונה עדיין בפסיקה (אף שהוגשו בגינה בעבר כתבי אישום שעניינם העסקת מהגרי עבודה), אולם רכיביה כוללים, כאמור לעיל, כפיה שלא כדין על אדם לעבוד, תוך שימוש באמצעי לחץ אחר או תוך איום, או בהסכמה שהושגה בתרמית. בהתאם לפרשנות המקובלת, "אמצעי לחץ אחר" אינו חייב לעלות כדי אלימות פיזית, אלא די בניצול מצוקה כלכלית קשה או איום מרומז (ר' שם).

91. בענייננו, התובעת נכפתה, הלכה למעשה, לעבוד עבור הנתבעת 2, בהיקף, במקומות ובעיתוי שהיה נתון לשיקול דעתה הבלעדי, תוך שהיא כבולה לחוב אימנטי עבור שכר לימוד, שעליה לפרוע ללא הפסקה מעבודתה מדי חודש. התובעת הוצבה בעבודה על-פי שיקול דעתה הבלעדי של הנתבעת, ללא שהנתבעת התעניינה בשאלת רצונה או הסכמתה לעבודה בתנאים אלה, וללא שהייתה לה אפשרות של ממש לסרב או לבחור שלא לעבוד, ותוך שהנתבעת מעסיקה אותה בתנאים פוגעניים, הנופלים מהסטנדרטים המינימליים שבחקיקת המגן.

92. מנהלי התוכנית אף איימו על התובעת ועל יתר הסטודנטים שאם יפסיקו את התוכנית באמצע, כספם לא יוחזר להם והם לא יוכלו לסיים את התואר האקדמי בגוואטמלה, תואר שהיא למדה עבורו בחמש השנים האחרונות.

93. כפייתה של התובעת לעבוד תוך שימוש באמצעי לחץ פסולים נלמדת בבירור מתלושי שכרה: לולא היתה התובעת עובדת שעות ארוכות, היא היתה חוזרת לארצו עם חובות עתק לנתבעת. נוסף על אלו, הנתבעת נקטה בפרקטיקה עקבית של הפעלת לחצים על התובעת וחבריה

ללימודים, בין היתר תוך שימוש בשגרירות ארצם. כל אלו יחד פעלו כמכשך לחצים כבד על התובעת, וכפו עליה, הלכה למעשה, לעבוד עבור הנתבעת 2 בחסות הנתבעת 1.

94. לחילופין ולמצער, התובעת זכאית לפיצוי על העסקה פוגענית העולה כדי עושה. נוסחה של עבירת העושה הוא כדלקמן:

"המנצל את המצוקה, החולשה הגופנית או השכלית, חוסר הנסיון או קלות הדעת של הזולת לאחת מאלה, דינו - מאסר שלוש שנים:

(1) דורש או מקבל דבר שאינו מגיע לו כדין;

(2) דורש או מקבל בעד מצרך או בעד שירות תמורה העולה במידה בלתי סבירה על התמורה המקובלת;

(3) נותן בעד מצרך או בעד שירות תמורה הנופלת במידה בלתי סבירה מן התמורה המקובלת."

95. על פי הפסיקה שנדרשה לפרשנותה של עבירת העושה, היסוד העובדתי של עבירת העושה מורכב משני יסודות משנה:

"האחד, יסוד התנהגותי, דהיינו דרישה, או קבלה או מתן כאמור בהוראת הסעיפים (1), (2) ו-(3) לסעיף 431; השני, יסוד נסיבתי, דהיינו מצוקה, חולשה, חוסר ניסיון או קלות דעת של הזולת מזה, ותמורה שאינה מגיעה כדין או בלתי סבירה מזה. היסוד הנפשי של עבירת העושה – היא המחשבה הפלילית – המבוטאת בביטוי 'המנצל', משמעותה מודעות בפועל לקיומו של היסוד העובדתי, דהיינו, מודעות בפועל לטיב ההתנהגות (דרישה, קבלה, מתן) ומודעות בפועל לנסיבות הרלבנטיות (מצבו של הקורבן והתמורה הבלתי סבירה, שאינה מגיעה כדין)." (ע"פ 598/79 מירון נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(3) 337 (1980)).

96. בענייננו, הנתבעות ניצלו את מצוקתה של התובעת הן בהיבט של דרישה או קבלה בעד מצרך או בעד שירות תמורה העולה במידה בלתי סבירה על התמורה המקובלת (שכר הלימוד המופקע שנגבה מהתובעת בתמורה ללימודים כמעט פיקטיביים, שהיו אך ורק כסות כדי להביאה לצורכי עבודה בישראל); והן בהיבט של מתן תמורה הנופלת במידה בלתי סבירה מן התמורה המקובלת עבור עבודתה (השכר הנמוך עד מאד שקיבלה התובעת תמורת עבודתה החקלאית בשירותה של הנתבעת).

97. הנתבעת 1, בפשטות, יצרה לעצמה דרך שכר הלימוד המופקע אותו גבתה מהתובעת, ודרך "כרטיס הטיסה חזור", שנוכה מראש מהשכר בעלות מופרזת, כוח עבודה הכבול לחוב אימתני, שאנוסה לעבוד עבורה כדי לשלמו. בכך הנתבעת הן יצרה את מצוקתה של התובעת והן נבנתה ממנה לצורך השאת רווחים על גבה, בניגוד לדין.

98. בנוסף, הנתבעת 2 שלחה ידה בשירות לשכרה של התובעת, ניכתה ממנו ניכויים מופלגים ובלתי חוקיים, באופן אשר הביא אותה למצוקה קשה. נוכח חומרת הדברים, ועל מנת להוות הרתעה מפני הפרות ופגיעות חמורות כאלו המתוארות בתביעה זו, על פיצוי התובעת צריך להיות גבוה במיוחד. עם זאת, לאור מצוקתה הכלכלית, אשר בקושי מאפשרת לתובעת להגיע לדיון בפני בית הדין בתחבורה ציבורית, תעמיד התובעת מטעמי אגרה בלבד את סכום הפיצוי הנתבע על ידה בעילה זו על סך של 50 אלף ש"ח.

ה. לסיכום

99. לאור כל האמור וזכאית התובעת לסעדים שפורטו בכתב התביעה, ולהלן סיכומם:

17,750 ש"ח בגין תיווך עבודה אסור

39,570 ש"ח בגין הפרות חוקי המגן

50,000 ש"ח בגין פיצוי על העסקה פוגענית

סה"כ: 107,320 ש"ח

100. כל הנטען בכתב תביעה זה נטען על דרך ההשלמה ו/או דרך החילופין והכל לפי הגיון הדברים והקשרם.
101. התובעת שומרת על זכותה לתקן את כתב התביעה, ככל שיידרש.
102. לבית הדין הנכבד הסמכות העניינית והמקומית לדון בתובענה, לאור מיקום עסקה של הנתבעת ומקום עבודתה של התובעת.
103. לאור כל האמור לעיל, מתבקש בית הדין הנכבד לזמן את הנתבעות לדין ולחייבן לשלם לתובעת, ביחד ולחוד, את הסכומים דלעיל בתוספת הפרשי הצמדה וריבית ובתוספת הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בצירוף מע"מ כדין.

היום, 19.10.2020

עירית אולמן, עו"ד

ב"כ התובעת

מיכל תג'ור, עו"ד